

ПОЗИЦИЯ НА АНТИКОРУПЦИОНЕН БЛОК

ДОКАТО ЕС ЗАТЯГА БОРБАТА С КОРУПЦИЯТА - УПРАВЛЯВАЩОТО МНОЗИНСТВО В НАРОДНОТО СЪБРАНИЕ Я УЗАКОНЯВА

На 26 март 2026 г. Европейският парламент прие с убедително мнозинство първата общоевропейска наказателноправна рамка за борба с корупцията - стратегически законодателен пакет, който поставя нов стандарт пред всички държави членки и бележи съществена промяна в начина, по който Европейският съюз подхожда към този дълбок и системен проблем.

Тази директива е естествено продължение и надграждане на европейската правна рамка, започнала още с Конвенцията за борба с корупцията от 1997 г., приета от Съвета на ЕС. Именно тогава държавите членки за първи път поеха общ ангажимент да криминализират както активната, така и пасивната корупция, да въведат ефективни санкции и да засилят съдебното сътрудничество при трансгранични случаи. Тази рамка постави основата, но остави реалното прилагане в ръцете на националните органи. Именно различията в дефинициите, санкциите и правоприлагането създадоха слабости, които позволиха на корупцията да се приспособява, да сменя форми и да оцелява дори там, където формално съществуват правила. **България е сред най-видимите примери за такъв провал.**

Новата директива е опит именно тези дефицити да бъдат преодолени. Тя въвежда хармонизирани определения за основните корупционни престъпления - подкуп, присвояване, търговия с влияние, незаконно обогатяване, възпрепятстване на правосъдието и корупция в частния сектор. Предвижда минимални нива на санкции, които да сложат край на символичните наказания и да имат реален възпиращ ефект. Задължава държавите членки да изготвят национални антикорупционни стратегии, основани на оценка на риска и участие на гражданското общество. Налага системна прозрачност чрез публикуване на съпоставими и машинночетими данни. И засилва сътрудничеството с ключови европейски органи като ОЛАФ, Европейската прокуратура, Европол и Евроюст.

Разликата е съществена. Ако Конвенцията от 1997 г. създаде правна основа, новата директива създава система за реално прилагане, контрол и измеримост. Целта е ясна - да бъдат затворени структурните пробойни в правоприлагането и да се гарантира, че корупцията ще се преследва с еднаква строгост във всички държави членки, независимо от вътрешните им политически зависимости и институционални дефицити.

С новата законодателна рамка влизаме в преход от фрагментирани национални антикорупционни режими към обща европейска рамка, целяща формално криминализиране и реално правоприлагане и най-вече преминаване от политически декларации към измерими и видими резултати.

Още по-важно е политическото послание зад този акт: корупцията вече няма да се разглежда като вътрешен проблем на отделна държава, а като пряка заплаха за устойчивостта на Европейския съюз, за доверието в демокрацията, за върховенството на правото и за нормалното функциониране на общия европейски пазар.

За България значението на тази директива е стратегическо. В условията на хронично ниско доверие в институциите и дългогодишна безнаказаност по високите етажи на властта, новата европейска рамка отваря възможност за реална промяна - чрез стандарти, които не могат лесно да бъдат заобикаляни, проформа изпълнявани или политически обезсилвани.

Оттук нататък големият въпрос пред българската държава, пред всяка партия и пред всяко следващо управление вече не е дали на хартия съществуват правила. Въпросът е дали ще има политическа воля тези правила да се прилагат срещу силните на деня и срещу управляващите, а не само срещу неудобните.

На този фон, в последните работни дни на отиващото си 51-во Народно събрание, със своето корупционно мнозинство, станахме свидетели на пряка политическа отговорност за подмяната на антикорупционните реформи с тяхна имитация. Това стана чрез приемането на Закона за прозрачност при представителство на интереси (накратко Закон за лобизма), приет на 19 март 2026 г. и обнародван в Държавен вестник, бр. 30 от 27 март 2026 г. - само ден след като Европейският парламент даде зелена светлина на новата общоевропейска наказателноправна рамка за борба с корупцията.

От АНТИКОРУПЦИОННИЯ БЛОК, заявяваме, че е недопустимо докато ЕС затяга правилата за борба с корупцията, България да приема закон, който не само не затваря каналите за влияние, а ги пренарежда в по-удобна за основните корупционни партии форма. И именно тук от АНТИКОРУПЦИОННИЯ БЛОК категорично заявяваме. Докато европейската рамка поставя акцент върху наказуемостта на корупционните престъпления, ефективните санкции, националните антикорупционни стратегии, прозрачността и сътрудничеството с ОЛАФ, Европейската прокуратура, Европол и Евроюст, българският закон създава преди всичко нов режим на регистрация и деклариране за гражданите, без да изгражда реална система за проследяване на властовото влияние и без да гарантира същинска отчетност.

Проблемът обаче не е само в отделни текстове. Проблемът е в самата философия на обнародвания закон. Още на концептуално ниво той е изграден върху подменена логика на демокрацията: вместо да осветява властта, той натоварва с допълнителни тежести гражданите и организациите, които се обръщат към нея. Вместо прозрачност на управлението, се получава регулация на участието. Вместо контрол върху достъпа до власт, се създава контрол върху онези, които търсят влияние чрез законни демократични форми - становища, експертни позиции, обществени консултации, застъпничество, участие в работни групи.

Показателно е, че още в работните обсъждания на законопроекта заглавието му е било „Закон за прозрачност и почтеност в управлението“, а окончателно обнародваният закон е „Закон за прозрачност при представителство на интереси“. И в двата случая остава един и същ фундаментален проблем: на закона е приписана цел, която той не постига по същество.

От АНТИКОРУПЦИОННИЯ БЛОК припомняме, че прозрачността и отчетността в една демокрация са преди всичко задължение на органите на властта, а не бремене, което се прехвърля върху гражданското общество. Самата Конституция на България извежда държавната власт от народа, а оттам следва и насрещното задължение институциите да бъдат прозрачни и отчетни пред обществото. Когато закон, който създава нови административни и санкционни тежести за граждански организации, претендира, че така щял да осигури „прозрачност“ или „почтеност“ на управлението, това е не просто лоша законодателна техника, а опасно пренареждане на отношенията между държавата и обществото.

Точно тук е и първият голям политически и правен дефект на този закон: Прозрачността на управлението не се постига, като се регистрират гражданите, а като се осветяват действията на институциите, срещите на носителите на публична власт, външните влияния върху законодателния процес, политическите кабинети, съветниците, посредниците и зависимостите. Вместо това българският модел поставя регулаторния фокус върху външните субекти, а не върху самата публична власт. Това е обърната демократична логика.

Основен проблем на закона е че НЕ включва лобирането от страна на бизнеса по отношение на индивидуалните административни актове. Така, ако гражданин дава редовно становища в Портала за обществените консултации трябва да се регистрира, но един олигарх, ако се среща с министър, за да си осигури концесия, комплексно разрешително или вещни права, то това негово действие, не се декларира.

Вторият голям дефект е неподходящият регулаторен модел. Законът възприема максималистичен и всеобхватен подход: широка дефиниция на „представителство на интереси“, централен регистър, административни задължения, санкционен режим и разпростиране върху широк кръг институции и лица. Но подобна всеобхватна намеса се въвежда без достатъчна институционална подготовка, без натрупана практика и без убедителна предварителна оценка къде реално са основните рискове от непрозрачно влияние в България. Така вместо прецизен инструмент срещу корупционния натиск върху властта се получава тежък и размит режим, който може да удари именно легитимното гражданско участие, без да засегне най-силните неформални мрежи на влияние.

Третият съществен проблем е прекомерно широката дефиниция на „представителство на интереси“. Законът определя като такова „всяка устна или писмена комуникация“ с органи и лица по чл. 5, когато тя цели влияние върху нормативни актове, общи административни актове, стратегически документи, позиции на България в ЕС и дори укази за обнародване или връщане на закони. Това означава, че в обхвата на закона попадат не само професионалните лобисти, но и огромна част от нормалния демократичен обмен между общество и институции - становища, срещи, експертни предложения, консултации и застъпничество в обществен интерес.

Именно тук липсва най-важното разграничение - между частен и обществен интерес. Законът не прави достатъчно ясна разлика между корпоративно лобиране за печалба, от една страна, и гражданско участие в обществен интерес, от друга. Това е същностен дефект. Защото едно юридическо лице с нестопанска цел в обществена полза, което изпраща

становища, участва в обществени консултации, провежда срещи с министерства или участва в разработването на политики в защита на демокрацията, околната среда, човешките права или общественото здраве, не упражнява „лобизъм“ в смисъла на скрит пазарен натиск върху властта. То упражнява гражданско право на участие в демократичния процес. Приравняването на тези две напълно различни сфери е опасно и създава регулаторна асиметрия в полза на силните икономически играчи.

Четвъртият проблем е, че законът се разминава с европейската практика, вместо да я следва. В самия Европейски парламент приетата на 26 март 2026 г. директива изрично подчертава, че легитимните форми на представителство на интереси и застъпничество не трябва да бъдат третирани като корупционни практики, когато не водят до неправомерна размяна на облаги. В същото време директивата поставя акцента върху прозрачността, почтеността, конфликтите на интереси, кадровата въртележка, публичните стратегии и независимите антикорупционни органи. Тя не задължава държавите членки да въведат именно такъв всеобхватен регистрационен режим за всяка комуникация с институциите.

Същото се вижда и в по-старите европейски стандарти. Още Конвенцията за борба с корупцията, в която участват длъжностни лица на ЕС и на държавите членки, както и последващият антикорупционен пакет на Европейската комисия от май 2023 г., са насочени основно към криминализиране на активната и пасивната корупция, ефективните санкции, съдебното сътрудничество и укрепването на държавния капацитет за противодействие на корупцията. Тоест фокусът е върху престъпните деяния, злоупотребата с публична власт и отчетността на институциите, а не върху превръщането на гражданското участие в обект на свръхрегулация.

Петият голям дефект е противоречието с конституционни и международноправни стандарти. Когато правото на гражданите и организациите да отправят становища, жалби, предложения и експертни позиции към властта се обвързва с регистрацията, деклариране и санкции, възниква сериозен риск от непропорционална намеса в свободата на изразяване, свободата на сдружаване и правото на участие в управлението. Това е особено чувствително в среда, в която гражданските организации и независимите гласове често стават обект на политически атаки и стигматизация. Рискът тук не е теоретичен. Такъв режим може да произведе смразяващ ефект - хора и организации да се самоограничават не защото нямат позиция, а защото цената на участието става твърде висока и правно неясна.

Шестият проблем е в самото дефиниране на субектите и критериите за регистрация. Законът подчинява вписването в регистъра на критерии като „редовно по занятие“, „по търговски начин“ и „срещу възнаграждение“. Но тези критерии са достатъчно неясни, за да отворят поле за разширително тълкуване. Особено рисков е прагът за „редовно по занятие“ - поне 9 контакта за период от три месеца. При положение че адресирането на изявление до повече от едно лице се брои за един контакт, а дейността на организациите в обществен интерес по правило включва множество писма, становища, покани и работни срещи, този праг може лесно да превърне активния граждански участник в обект на регистрационен режим. Това измества регулаторния фокус от професионалния лобист към активното гражданско общество.

Седмият дефект е селективността на изключенията. Законът изключва от регистрацията определени категории - адвокати, политически партии, синдикати, работодателски организации, медии, религиозни общности, участници в определени консултативни формати и други. Но същевременно не въвежда ясна презумпция или отделен облекчен режим за юридическите лица с нестопанска цел в обществена полза, когато те участват в процеса на вземане на решения именно като представители на обществен интерес. Това прави закона политически уязвим и създава впечатление за избирателност: едни форми на организиран интерес се освобождават, други - най-вече критичните и гражданските - се товарят с допълнителна тежест.

Осмият проблем е изборът на Сметната палата като орган, който да създава и води регистъра. Законът възлага на Сметната палата да поддържа Регистъра за прозрачност, да приема вписванията, да издава предписания и в крайна сметка да участва в санкционния механизъм. Това е институционално съмнително решение. Сметната палата по своята конституционна и функционална природа е върховна одитна институция, а не административен регулатор на гражданското участие и лобистката дейност. Възлагането на подобни функции върху нея създава риск от смесване на одитна и регулаторна роля, концентрация на твърде много правомощия и накърняване на институционалната ѝ независимост. А когато към това се добавят и новите ѝ функции в областта на декларациите за имущество, интереси и несъвместимост, рискът от функционално претоварване и конфликт на роли става още по-видим.

Деветият проблем е свързан със защитата на личните данни и пропорционалността. Законът предвижда въвеждане на ЕГН или ЛНЧ, данни за контакт, сфера на интерес и други данни за физическите лица, като регистърът е публичен, с изключение именно на ЕГН/ЛНЧ и контактните данни. Формално има ограничение, но остава въпросът дали изобщо е необходимо подобно събиране на толкова широк обем информация за хора и организации, които упражняват законно гражданско участие. В среда на ниско доверие, политическа поляризация и склонност към публично заклеяване, подобни режими лесно могат да се превърнат в инструмент за натиск и стигматизация, а не за прозрачност.

Десетият проблем е непропорционалността на санкциите и съмнителната предварителна оценка на въздействието. Законът предвижда глоби от 1000 до 2500 евро за физически лица и от 2500 до 7500 евро за юридически лица, които не са се вписали в срок, когато са били длъжни да го направят, както и за невярно деклариране. За малки организации, местни инициативи и неформални граждански групи това е сериозна заплаха. Комбинацията от широка дефиниция, неясни критерии и тежки санкции е класически механизъм за смразяващ ефект - не за корупционерите, а за активните граждани. При това в преходните разпоредби е предвидено, че санкции няма да се налагат само през първата година от функционирането на регистъра, което не решава проблема, а само го отлага.

Всичко това показва, че законът не е просто слаб. Той е изграден върху погрешна политическа и правна логика. Вместо да осветли реалните канали на влияние върху властта, той прехвърля тежестта върху гражданското участие. Той създава нова

бюрократична фасада, зад която неформалните зависимости могат да продължат да действат, а критичните граждански гласове да бъдат дисциплинирани.

Затова този закон трябва да бъде назоваван ясно: не като антикорупционна реформа, а като регулаторна подмяна. Той се превръща от инструмент за почтеност в модел за контрол върху участието. Със сигурност този закон не е и стъпка към европейските стандарти, а се явява знак за дълбоко неразбиране или съзнателно изкривяване на самата идея за демократична прозрачност.

АНТИКОРУПЦИОННИЯТ БЛОК категорично се противопоставя на приетия Закон за лобизма в този му вид. В момент, в който Европейският съюз прави ясен преход от фрагментирани национални режими към единна и ефективна антикорупционна рамка, от формално криминализиране към реално правоприлагане и от декларации към измерими резултати, управляващото мнозинство от партиите на статуквото в България избира обратния път - подмяна на реформата със законодателна имитация. И на практика ставаме свидетели на стратегическо разминаване с европейските стандарти и с разбирането, че корупцията е системен риск за демокрацията, икономиката и доверието в институциите.

Ние от АНТИКОРУПЦИОННИЯ БЛОК ясно се разграничаваме от модел, който създава привидност за регулация, но не гарантира прозрачност, контрол и отчетност на институциите. За нас лобизмът може да бъде допустим единствено при строги, ясни и ефективно приложими правила, които гарантират пълна публичност на контактите и влиянието, реален институционален контрол, възпиращи санкции и безусловно поставяне на обществения интерес над частния. В този си вид законът не изпълнява нито едно от тези изисквания и не отговаря на новата европейска рамка.

АНТИКОРУПЦИОННИЯТ БЛОК ще работи за неговото изменение или отмяна и за въвеждане на реална, а не формална регулация на лобистката дейност. България има нужда от работещи механизми срещу корупцията, а не от законодателство, което я прикрива.

Затова предлагаме цялостен модел за регулация, съобразен с европейските стандарти и насочен към реална прозрачност и отчетност:

- **Пълна прозрачност на лобистката дейност** - задължително публично разкриване на всички срещи, комуникации и документи между представители на интереси и публични длъжностни лица, включително темите, позициите и целите на влиянието.
- **Публични регистри с реално съдържание** - единен, дигитален и машинночетим регистър, който ясно показва кой влияе, кого представлява, с кого се среща и по кои решения.
- **Ефективни и възпиращи санкции** - значителни финансови глоби, забрана за упражняване на дейност и ограничен достъп до публични ресурси при нарушения.
- **Независим контролен орган** - с реални правомощия за проверки, разследване и налагане на санкции.

АНТИКОРУПЦИОНЕН БЛОК

- **Строги правила за конфликт на интереси** - ясни ограничения за „въртящата се врата“, участие на частни интереси в публични политики и недекларирани зависимости.

Този модел не просто регулира лобизма - той го прави прозрачен, проследим и подчинен на обществения интерес, в съответствие с новата европейска философия за борба с корупцията.

АНТИКОРУПЦИОННИЯТ БЛОК няма да приеме подмяната на антикорупционните политики с имитация на реформи. Ще се борим за реални правила, реален контрол и реална отговорност - такива, каквито изискват европейските стандарти и българските граждани.

БЪЛГАРИЯ НЕ МОЖЕ ДА СИ ПОЗВОЛИ ОЩЕ ЕДИН ЗАКОН, КОЙТО ПРИКРИВА ПРОБЛЕМА С КОРУПЦИЯТА. ВРЕМЕ Е ДА ГО РЕШИМ ВЕДНЪЖ И ЗАВИНАГИ.

ПОДКРЕПТЕ НИ С БЮЛЕТИНА №12. КАУЗАТА Е БЪЛГАРИЯ.

Контакти за медии:
press@edinenie.bg

С уважение:

Янко Бахчеванов, съпредседател на ПП „ЕДИНЕНИЕ“

Даниела Божинова, съпредседател на ПП „Зелено движение“

Тома Белев, съпредседател на ПП „Зелено движение“

Константин Бачийски, председател на ПП „Средна европейска класа“

Мария Капон, председател на ПП „Ние идваме“

